

Vuoden 2021 yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen hankehaku

17.5.2021

Taloussosiaalityö lapsiperheissä

Lapsiperheiden talousosaamisen ja taloudellisen toimintakyvyn vahvistaminen
taloussosiaalityön intervention avulla

Dosentti Mia Hakovirta

Sosiaalitieteiden laitos

Turun yliopisto

miahak@utu.fi

040-7511168

1. Tarkoitus ja tavoitteet

1.1. Tutkimushankkeen merkitys sekä tutkimukselliset lähtökohdat

Taloussosiaalityö on talouteen ja toimeentuloon liittyvä sosiaalityön työorientaatio, jonka tavoitteena on asiakkaan taloudellisen toimintakykyisyyden vahvistaminen. Taloudellinen toimintakykyisyys sisältää sekä kyvyn toimia, että mahdollisuuden olla osallisena yhteiskunnassa (Sherraden & Huang 2019). Taloussosiaalityö todentuu sosiaalityön käytännöissä taloudellisena ohjauksena ja neuvontana, psykososiaalisena sekä rakenteellisena työnä. Tässä hankkeessa tutkimme, miten taloussosiaalityön keinoin voidaan tukea lapsiperheitä, joilla on vaikeuksia taloudenhallinnassa ja miten taloussosiaalityön interventio vaikuttaa lapsiperheiden vanhempien taloudelliseen toimintakykyyn.

Tutkimusaihe on tärkeä, sillä lapsiperheissä toimeentulo-ongelmat ovat yleisiä. Vuonna 2017 lapsiperheistä 12 prosenttia eli köyhyydessä ja lapsiperheet kokevat toimeentulonsa keskimäärin muita kotitalouksia vaikeammaksi (Salmi & Kestilä 2019; Salmi 2020). Noin 40 prosenttia ruoka-avun hakijoista on lapsiperheitä (Laihiala 2020). Lapsiperheet ovat kaikista kotitaloustyypeistä yleisimmin velkaantuneita: 86 prosentilla kahden huoltajan perheistä ja 61 prosentilla yksinhuoltajaperheistä oli vuonna 2019 lainaa (SVT 2019). Myös lapsiperhesosiaalityön asiakkailta talousvaikeudet ja velkaongelmat ovat yleisiä. Vuoden 2017 toimeentulotuki uudistus hankaloitti entisestään heikoimmassa asemassa olevien asiakkaiden tilannetta, sillä he tarvitsevat rahallisen tuen lisäksi sosiaalityön palveluja (Korpela ym. 2020). On myös havaittu, että koronapandemian negatiiviset vaikutukset kasautuvat lapsiperheille, jotka ovat jo valmiiksi muita heikommassa asemassa (esim. Tiili ym. 2020; Valtioneuvosto 2020; Wilska ym. 2020; Kestilä ym. 2021).

Taloudelliset ongelmat, velkaantuminen, pienituloisuus ja köyhyys rasittavat perheen arkea, niin lapsia kuin vanhempia. Toimeentulo-ongelmat lisäävät vanhempien uupumusta, ahdistusta ja masennusta sekä voivat heijastua parisuhteen laatuun ja kokemuksiin vanhemmuudesta (esim. Salmi & Kestilä 2019). Taloudelliset ongelmat ja velkaantuminen ovat usein myös yhteydessä muihin elämänhallinnan ja elämäntilanteen ongelmiin, kuten kroonisiin sairauksiin, päihderiippuvuuteen tai avioeroihin (esim. Blomgren ym. 2014). Perheiden toimeentulo-ongelmat vaikuttavat negatiivisesti myös lasten hyvinvointiin (Lindberg ym. 2020, Toikka & Haanpää 2020), lisäävät lasten ja nuorten syrjäytymisriskiä sekä ylisukupolvista huono-osaisuutta (Paananen ym. 2012; Kallio & Hakovirta 2020). Taloudelliset huolet heikentävät yksilöille ja perheille tarjottavan tuen, kuten psykoterapian vaikuttavuutta (esim. Archuleta ym. 2019) ja esimerkiksi perhetyö voisi olla vaikuttavampaa, jos perheiden taloudelliset ongelmat olisivat hallinnassa.

Lapsiperheiden toimeentulovaikeuksien ohella myös muuttunut taloudellinen toimintaympäristö on nostanut esille tarpeen vahvistaa talousosaamista. Maksaminen tapahtuu digitaalisesti ja markkinat ovat muuttuneet luoton saatavuudessa. Pienituloisilla perheillä on usein vähän tietoa esimerkiksi lainojen ehdoista (Birkenmaier & Curley 2009). Tämä kehitys on ollut osaltaan vaikuttamassa kotitalouksien taloudenhallinnan ongelmiin ja näkyvät velkaongelmina ja maksuhäiriöiden lisääntymisenä (Takuusäätiö 2020; Asiakastieto 2020). Raha-asioihin ja –ongelmiin kytkeytyvä häpeä voi myös heikentää perheiden hakeutumista avun piiriin (Viitasalo 2021). Hallitus onkin esittänyt tarpeen vahvistaa talousosaamista sosiaalipalveluissa (HO 2019). Suomen Pankissa (2021) on myös tehty kansallinen strategia talousosaamisen vahvistamiseksi tavoitteena ennaltaehkäistä kotitalouksien velkaongelmia.

Sosiaalityössä on 2000-luvulla virinnyt tarve vahvistaa asiakkaiden taloudellista toimintakykyä sekä nostaa talousasioita vahvemmin sosiaalityön teoreettiseen keskusteluun. Taloussosiaalityö (financial social work) on kansainvälisestä keskustelusta Suomeen tuotu toimintaorientaatio (Viitasalo 2018). Sen tavoitteena on kehittää sosiaalityötä vastaamaan paremmin taloudellisesti heikossa asemassa olevien kansalaisten tarpeisiin (Sherraden & Huang 2019). Taloussosiaalityössä keskeistä on ihmisten talousosaamisen ja taloudellisen toimintakyvyn vahvistaminen (Sherraden 2010). Teoreettisesti tukeudutaan Amartya Senin (1992) ja Martha Nussbaumin (2011) toimintakyvyn ja hyvinvoinnin käsitteisiin. Toimintakykyteoriassa on keskeistä

ihmisten kyky hyödyntää käytettävissä olevia resursseja. Ihmisen elämän katsotaan muodostuvan yhtäältä toiminnoista ja toisaalta mahdollisuuksista valita eri vaihtoehtojen välillä. Näihin teoreettisiin lähtökohtiin perustuen taloussosiaalityössä vahvistetaan asiakkaiden taloudellista toimintakykyä poistamalla rakenteellisia esteitä, turvaamalla pääsy tarkoituksenmukaisten palvelujen piiriin sekä tukemalla, ohjaamalla ja lisäämällä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen tietoja ja taitoja (Sherraden & Huang 2019). Tällä tavoin varmistetaan taloudellinen inklusio ja kaikille tasavertaiset mahdollisuudet taloudelliseen toimijuuteen (Johnson & Sherraden 2007; Sherraden 2010).

Yhtenä hyvinvoinnin ulottuvuutena voidaan erottaa taloudellinen hyvinvointi (financial wellbeing), joka on monen tekijän kokonaisuus. Se koostuu henkilökohtaisista ominaisuuksista, toimeentulosta, talousosaamisesta, taloudellisista valinnoista, oman talouden hoitamiseen liittyvästä itsevarmuudesta sekä taloudellisesta toimintaympäristöstä ja yhteiskunnan toiminnasta. (Consumer Financial Protection Bureau 2015; Raijas 2008.) Talousosaaminen (financial literacy) on olennainen osa taloudellisessa hyvinvoinnissa. Siinä on kolme osa-aluetta: taloudellinen tietämys ja toiminta sekä niihin liittyvät asenteet (Atkinson & Messy 2012). Talousosaamisessa korostuu yksilön kyky löytää, ymmärtää ja arvioida relevanttia taloudellista informaatiota, jota hän hyödyntää päätöksenteossaan sen taloudelliset seuraukset ymmärtäen sekä tietoisuus mahdollisista taloudellisista riskeistä (Lusardi & Mitchell 2007; Remund 2010; Kalmi & Ruuskanen 2016). Talousosaamisessa tarvitaan ajantasaista ymmärrystä niin omista resursseista kuin vallitsevasta taloudellisesta tilanteesta. Talousosaamista tulee jatkuvasti päivittää muuttuvissa taloudellisessa ympäristössä ja olosuhteissa (Peura-Kapanen & Lehtinen 2011.)

Erityisesti pienituloisissa perheissä taloudellinen epävarmuus on yksi merkittävä hyvinvoinnin riskitekijä (Orthner ym. 2004). Nämä perheet tarvitsevat tukea erityisesti taloudellisissa vastoinkäymisissä. Taloudellinen selviytymiskyky (financial resilience) tarkoittaa yksilöiden tai kotitalouksien omaa kykyä vastata taloudellisiin vastoinkäymisiin saatavilla olevia mahdollisuuksia hyödyntäen (Saligac ym. 2019). Taloudelliset vastoinkäymiset voivat aiheutua tulonmenetykseen johtavasta lomautuksesta tai työttömyydestä. Tulojen vähennysten lisäksi taloudellisia vastoinkäymisiä voivat aiheuttaa yllättävät menot, jotka voivat aiheutua sairastumisesta tai kuolemantapauksesta perheessä tai parisuhde-erosta. Taloussosiaalityö on yksi keino, jolla voidaan tukea perheiden taloudenhallinnan taitoja sekä taloudellista resilienssiä sekä kansalaisten tasavertaisia mahdollisuuksista taloudelliseen toimijuuteen (Sherraden & Huang 2019).

Taloussosiaalityön ja taloudellisen neuvonnan tutkimuskentillä on toistaiseksi vain vähän kokeelliseen näyttöön perustuvaa tutkimusta niin kansainvälisesti kuin Suomessakin (Archuleta ym. 2015, Britt ym. 2015; Westman ym. 2005). Aiemmissa kansainvälisissä taloudenhallintaa käsittelevissä tutkimuksissa ovat nousseet esiin niin konkreettiset talousneuvonnan keinot kuin rahan liittyvien tunteiden, esimerkiksi ahdistuksen hallinta. Tutkimuskentällä onkin muodostunut konsensus siitä, että vaikuttava auttamistyö hyötyisi näiden kahden näkökulman yhdistämisestä (Ford ym. 2011).

Taloudellista toimintakykyä on pyritty vahvistamaan muun muassa ratkaisukeskeisen lyhytterapian keinoin. Archuleta ym. (2019) havaitsivat, että ratkaisukeskeinen ote taloudellisten tavoitteiden asettamisessa vähensi osallistujien taloudelliseen pärjäämiseen liittyvää ahdistusta. Heidän mukaansa ahdistuksen vähentymisellä saattaa olla positiivisia kerrannaisvaikutuksia sekä avun vastaanottamisen, että yleisen hyvinvoinnin lisääntymisen muodossa. Myös Smithin kollegoineen (2012) kehittämissä ohjelmassa pyrittiin hallitsemaan taloudenpitoon liittyviä negatiivisia tunteita erilaisin toiminnallisina menetelmin. Suomalaistutkijat Westman ym. (2005) ovat puolestaan laatineet kirjallisuuskatsauksen pienituloisille lapsiperheille suunnatuista interventioista. Katsaus keskittyi satunnaistettujen ja kontrolloitujen kokeiden ja kvasikokeellisten tutkimusasetelmien tarkasteluun. Vähävaraisuudesta kärsiville lapsiperheille tarjotut interventiot edustivat katsauksessa monimuotoisia interventioita, eli näissä yhdisteltiin erilaista tukea, esimerkiksi koulutusta ja tiedottamista, ohjausta ja neuvontaa, tilannearviointia ja tiedonkeruuta, hoitoa, kuntoutusta ja terapiaa. Vaikka tutkijat toteavat, että katsauksen pohjalta ei ole mahdollista

antaa selkeää vastausta interventioiden vaikuttavuudesta, näyttää heidän mukaansa siltä, että interventiotutkimusten tulokset ovat suhteellisen hyviä ja monimuotoisilla perheinterventioilla on positiivisia vaikutuksia vähävaraisten lapsiperheiden sosiaalisten ongelmien vähentämiseen.

Sosiaalityön vaikuttavuutta on alettu vaatia myös Suomessa monissa valtakunnallisissa sosiaalityön linjauksissa (esim. Koivisto & Haverinen 2006; Hallitusohjelma 2019; Kaste-ohjelma 2012). Samalla on tuotu esiin tarve tuottaa tietoa siitä, minkälaiset työmenetelmät ja palvelujen organisointitavat ovat vaikuttavia erilaisten asiakasryhmien kanssa työskennellessä (Karjalainen 2012; Paasio 2014). Lähtökohta on asiakkaan oikeus tutkittuun tietoon perustuviin palveluihin (Kemppainen ym. 2010). Yksittäisen asiakkaan tai perheen tasolla vaikuttavuus ilmenee asiakkaan kanssa asetettujen tavoitteiden saavuttamisena, esimerkiksi vanhempien kokemus oman talouden hallinnasta paranee. Vaatimus vaikuttavuudesta liittyy myös sosiaalityön lainsäädäntöön ja ammattieettisiin lähtökohtiin: sosiaalityöllä on eettinen velvollisuus tuottaa parhaaseen mahdolliseen tietoon perustuvia palveluja. Yhteiskunnan näkökulmasta vaikuttavuus ilmenee eriarvoisuuden vähenemisenä, osallisuuden lisääntymisenä tai kuntalaisten hyvinvoinnin paranemisenä. (esim. Saikkonen ym. 2015.)

1.2. Tutkimuskysymykset ja hypoteesit

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, minkälaisia taloussosiaalityön interventiota on kehitetty sekä tutkia miten interventiot edistävät lapsiperheiden taloudellista hyvinvointia. Teemme systemaattisen kirjallisuuskatsauksen lapsiperheiden parissa toteutettavista taloussosiaalityön interventiomalleista. Tämän tiedon pohjalta rakennamme oman interventiomallin, jonka toteutamme lapsiperhesosiaalityössä sekä tutkimme, miten taloussosiaalityön interventio vaikuttaa perheiden taloudelliseen päätöksentekoon, käyttäytymiseen ja talouden suunnitteluun sekä miten vanhemmat kokevat intervention. Intervention lähtökohtana on systeemitoeettinen näkemys perheestä. Aikaisemman tutkimuksen perusteella (esim. Arculeta ym. 2019; Smith ym. 2012; Westman 2005) oletamme, että taloussosiaalityön interventio parantaa osallistujien taloudellista hyvinvointia ja toimintakykyä sekä taloudellisiin huoliin liittyvää ahdistusta.

Näiden kahden osahankkeen tutkimuskysymykset ovat:

1. Minkälaisia taloussosiaalityön interventiota on kehitetty ja minkälaiset perheinterventiot auttavat sosiaalityön asiakkaina olevia lapsiperheitä heidän taloudellisessa hyvinvoinnissa?
2. Miten taloussosiaalityön interventio vaikuttaa perheiden vanhempien taloudelliseen käyttäytymiseen, taloudelliseen päätöksentekoon ja talouden suunnitteluun?
3. Miten taloussosiaalityön interventio vaikuttaa perheiden vanhempien talousasenteisiin?
4. Minkälaisia pidemmän aikavälin (3kk) vaikutuksia taloussosiaalityön interventiolla on vanhempien taloudelliseen käyttäytymiseen?
5. Miten lapsiperheiden vanhemmat kokevat taloussosiaalityön intervention ja sen vaikuttavuuden?

1.3. Tutkimuksen avulla syntyvät tutkimustulokset ja niiden tieteellinen vaikuttavuus

Tutkimushanke tuottaa tutkittua tietoa taloussosiaalityön vaikuttavuudesta lapsiperheiden keskuudessa. Suomalaisissa taloussosiaalityön tutkimuksissa (Kaittila 2017; Viitasalo 2018; Viitasalo 2021) on tuotu esiin, että myös Suomessa on tarve taloussosiaalityön käsitteelliselle määrittelylle sekä systemaattiselle ja tutkimusperustaiselle kehittämiselle. Tutkimushankkeella vastataan vaikuttavuuden mittaamiseen tarpeeseen sosiaalityössä sekä kehitetään työtapaa sosiaalityön lapsiperheasiakkaiden taloudenhallinnan ongelmiin. Tutkimustiedolla kykenemme vahvistamaan näyttöön perustuvaa käytäntöä sosiaalipalveluissa ja sosiaalityössä. Samalla rakennamme sosiaalityön osaamisperustaa sekä varmistamme vaativimpiin tilanteisiin erikoistunutta osaamista sosiaalityössä. Talous- ja velkaongelmista kärsivien perheiden auttamisen suurimpia haasteita on ollut palvelujen pirstaleisuus ja sektoroituminen. Tämä näkyy myös perheiden taloushaasteisiin tarjolla olevalla tuella. Suomessa talous- ja velkaneuvonta sekä

perheiden psykososiaalinen tuki ovat erillään toisistaan ja rahavaikeuksia käsitellään usein perheen muusta elämäntilanteesta ja tuen tarpeesta erillisenä. Taloussosiaalityön interventio tulee vastaamaan tähän haasteeseen: interventiossa perheen raha-asioita ei käsitellä muusta elämästä erillisenä osa-alueena, vaan osana perheen arjessa pärjäämistä ja hyvinvointia. Kolmanneksi, tuomme kansainvälisesti tutkittua taloussosiaalityön traditiota Suomeen alan parhaiden kansainvälisten asiantuntijoiden avustuksella. Suomeen kansainvälisestä keskustelusta tuodun taloussosiaalityön edistäminen edellyttää yhtäältä tietoa innovatiivisista ideoista, mutta samalla ymmärrystä yhteiskunnallisen kontekstin sekä paikallisuuden erityisyydestä.

1.4. Haun erityistavoite

Sosiaalihuoltolain 60 c §:n nojalla rahoitetun yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen tavoitteena on vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän kehittämiseen suuntaavaa sosiaalityön tutkimusta. Hakemus sijoittuu pääasiassa sosiaalityön työmenetelmien ja vaikuttavuuden tutkimuksen painopistealueelle. Hankkeessa käsitellään myös erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden elämäntilanteita ja palvelutarpeita sekä edistetään sosiaalityön asiakkaiden osallisuutta ja toimijuutta, lisäämällä tietoisuutta siitä, kuinka taloudelliset kriisit ja vaikeudet vaikuttavat ihmiseen sekä kehitetään toimintamalleja taloudellisen toimintakykyisyyden parantamiseksi.

2. Toteutus

2.1. Työsuunnitelma ja aikataulu

Tutkimushanke toteutetaan ajalla 1.10.2021 – 31.10.2023. Hankkeen aikataulu, tavoitteet ja tuotokset on kuvattu taulukossa 1. Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa (syksy 2021 ja talvi 2022) suunnittelemme aiempaan tutkimustietoon perustuen taloussosiaalityön intervention sovellettavaksi suomalaisessa kontekstissa. Intervention kehittämisen päävastuu on tutkijoilla, mutta suunnittelu tapahtuu kehittäjäryhmässä, johon kuuluvat hankkeen tutkijat ja yhteistyökumppanit, osaamiskeskusten edustajat, kaupunkien sosiaalityön ammattilaisia sekä talousneuvontatyön kansallisia kehittäjiä Takuusäätiöstä ja Marttaliitosta. Interventiomallin suunnittelun jälkeen järjestämme koulutuksen interventioista sen toteuttamiseen osallistuville työntekijöille.

Tutkimuksen toisessa vaiheessa toteutetaan taloussosiaalityön interventio. Interventio koostuu alustavasti 4-5 tapaamisesta, joissa määritellään perhekohtaiset taloudenhallinnan haasteet ja riskitekijät, käsitellään talouteen liittyviä käyttäytymismalleja ja uskomuksia sekä ohjeistetaan käytännön taloudenhallinnan apukeinojen käyttöä. Interventio pohjautuu taloudellisen terapian ja talousneuvonnan ja taloussosiaalityön käytäntöihin (Klontz ym 2015; Sherraden & Huang 2019). Intervention toteuttaa interventiotiimi, johon kuuluvat perheen sosiaalityöntekijä ja sosiaaliohjaaja sekä tutkijasosiaalityöntekijä. Tutkijasosiaalityöntekijä jalkautuu kaupunkien lapsiperhesosiaalityön tiimeihin ohjaamaan ja tukemaan intervention toteuttamisessa. Samalla työntekijät saavat käyttöönsä lapsiperheiden taloussosiaalityön manuaalin. Intervention toteuttamisvaiheessa kaupunkien työntekijöillä on siis käytössään tutkijasosiaalityöntekijän tuki sekä pienryhmäohjausta intervention toteuttamiseen.

Kustakin mukana olevasta kaupungista satunnaistetaan puolet perheistä interventioryhmään ja puolet tavanomaista palvelua saavien kontrolliryhmään. Kokonaisotoskooksi on voimalaskelmien perusteella arvioitu vähintään 57 perhettä molempiin ryhmiin. Interventio- ja verrokkiryhmän kriteereiksi määritellään sosiaalihuollon asiakkuuden aikana esiin tulleet taloudenhallinnan tai taloudellisen hyvinvoinnin haasteet. Poissulkukriteerinä on akuutti kriisi perheessä. Kaupunkien sosiaalityöntekijät tekevät esivalinnan perheistä, jotka sopivat tutkimuksen kohderyhmään ja kutsuvat perheitä osallistumaan tutkimushankkeeseen. Perheille kerrotaan heidän saadessa intervention arvonnalla perusteella joko välittömästi (interventioryhmä) tai 3 kk:n kuluttua tutkimuksen päättymisestä (kontrolliryhmä).

Tutkimuksen aikana toteutetaan kolme mittauskertaa; ennakko-, loppu- ja 3 kk:n seurantamittaus. Taloudenhallintaa seurataan sekä suoran käyttäytymisen (perheen kulut) että taloudellisen päätöksenteon, talousasenteiden ja taloudellisen suunnittelun arviointiin kehitettyjen itsearviointimittarien perusteella (esim. Kalmi & Ruuskanen 2016; Kaiser & Menchoff 2017). Lisäksi seurataan asiakkaiden sitoutuvuutta tapaamisosallistumisten avulla. Intervention toteutuksen laatua ja ohjeistuksen mukaista toteutusta seurataan sosiaalityöntekijöiden tapaamisten jälkeen täyttämien suoritettujen toimenpiteiden tarkistuslistan avulla. Satunnaistamisesta aiheutuvien mahdollisten lähtötilanne-erojen vaikutuksen minimoimiseksi perheet kaltaistetaan tasapainotetun vastaavuuspistemäärän (balance match weighted design) avulla ennen tilastollisia analyyseja (Xu & Kalbfleisch 2009). Myös tilastollisissa analyyseissa huomioidaan mahdolliset erot lähtötilanteessa (Twisk ym. 2018). Tutkittavilta kerätään lisäksi laadullinen haastatteluaineisto, jonka avulla kartoitetaan asiakkaiden kokemuksia interventiosta.

Taloussosiaalityön menetelmien juurruttaminen asiakastyöhön on pitkäjänteistä ja siksi palvelujärjestelmässä toimiminen ja sen johdon sitouttaminen ovat menetelmien juurruttamisessa tärkeää. Lisäksi on vahvistettava menetelmien koulutus- ja levittämiskäytännöt ja menetelmien käytön tuki ja kohdistus alueille (=juurruttaminen eli implementaatio) yhdessä alueiden toimijoiden kanssa. Tässä hankkeessa tutkimustulosten implementointi tehdään yhdessä Suomen Akatemian Lippulaivan INVEST –hankkeen sekä Itlan kanssa. Nämä tahot ovat perustaneet näyttöön perustuvien menetelmien implementointiin kansallisen implementointikeskuksen, jonka tehtävänä on ensi vaiheessa toteuttaa näyttöön perustuvien menetelmien vaikuttavuussuunnitelma, jonka avulla alueita kannustetaan ja tuetaan pitkäjänteiseen ja suunnitelmalliseen juurruttamistyöhön. Implementointityössä hanke voi myös hyödyntää Investin lastenpsykiatrian tutkimuskeskuksen kehittämää digitaalista alustaa, joka tarjoaa keskitetysti tukea implementaatiolle.

Taulukko 1. Hankkeen aikataulu ja tuotokset

Tutkimuskysymykset/Tuotokset	2021	2022		2023
	Lokakuu-joulukuu	Tammi-kesäkuu	Heinä-joulukuu	Tammikuu-syyskuu
Minkälaiset perheinterventiot auttavat sosiaalityön asiakkaina olevia lapsiperheitä heidän taloudellisessa hyvinvoinnissa? Millaisia taloussosaamismalleja on kehitetty?	Kirjallisuuskatsaus, Analyysi	Tulosten raportointi		
Miten taloussosiaalityön interventio vaikuttaa perheiden vanhempien taloudelliseen käyttäytymiseen?		Aineiston alustava analyysi	Analyysi, tulosten raportointi	
Miten taloussosiaalityön interventio vaikuttaa perheiden vanhempien taloudellisiin talousasenteisiin?		Aineiston alustava analyysi	Analyysi, Tulosten raportointi	
Miten taloussosiaalityön interventio vaikuttaa perheiden vanhempien taloudelliseen päätöksentekoon?			Aineiston analyysi	Tulosten raportointi
Minkälaisia pidemmän aikavälin (3kk) vaikutuksia taloussosiaalityön interventiolla on vanhempien taloudelliseen käyttäytymiseen?			Analyysi	Tulosten raportointi
Miten lapsiperheet kokevat taloussosiaalityön intervention ja sen vaikuttavuuden?			Asiakkaiden haastattelut , Analyysi	Analyysi ja tulosten raportointi
	Eettinen arviointi, intervention kehittäminen	Intervention toteutus ja aineistonkeruu Haastatteluaineiston keruu		Tieteellisten artikkelien kirjoittaminen
Muut tuotokset		Taloussosiaalityön manuaali ja koulutusvideot	Taloussosiaalityön verkkokurssi SOSNET	Loppuseminaari
Konferenssit		Sosiaalityön tutkimuksen päivät	ESW konferenssi	SSWR konferenssi

Hankkeen tuotoksina on kuusi tieteellisen artikkelin käsikirjoitusta, sosiaalityön käytäntöön sovellettava taloussosiaalityön manuaali, video-opetusmateriaali sekä taloussosiaalityön opintokokonaisuus (Taulukko 1). Artikkelit pyritään julkaisemaan korkeatasoisissa vertaisarvioituissa tieteellisissä julkaisuissa (esim. Journal of Social Work, European Journal of Social Work, Child and Family Social Work, Journal of Social Work Education). Hankkeessa kehitetään myös sosiaalityön tutkimukseen perustuvaa opetusta. Keväällä 2022 ja 2023 toteutetaan taloussosiaalityön verkkokurssi osana Sosiaalityön yliopistokoulutuksen yhteistyöverkoston (SOSNET) verkkokurssitarjontaa. Tähän on myös rahoitusta SOSNET:stä. Kurssin vastuuolettajina ovat Viitasalo ja Kaittä. Hankkeen päätyttyä järjestämme loppuseminaarin, jossa esittelemme hankkeen keskeiset tulokset laajemmalle yleisölle.

Hankkeen budjetti kahdelle vuodelle on 569.200 euroa (ks. tarkemmin liite). Budjetti kattaa hankkeen johtajan Mia Hakovirran työskentelyn osa-aikaisesti. VTT Anniina Kaittä ja YTT Katri Viitasalo työskentelevät hankkeessa erikoistutkijoina 50% työpanoksella koko hankkeen ajan. VTMT, psykologi Jarno Tuominen sekä dosentti Anu Raijas osallistuvat hankkeen toteutukseen oman palkkatyönsä ohessa. Hankkeeseen palkataan kaksi tutkijasosiaalityöntekijää vastaamaan intervention toteutuksesta. Lisäksi palkataan osa-aikainen tutkimusavustaja hankkeen koordinoitua ja aineiston tallentamista varten. Budjettiin on varattu rahaa kielentarkastukseen sekä open access – kuluihin. Lisäksi rahaa on budjetoitu seminaari- ja konferenssimatkoihin sekä tutkijasosiaalityöntekijän matkakuluihin.

2.2. Tutkimusaineisto, tutkimusmenetelmät ja tutkimusympäristö

Hankkeessa kerätään kolme tutkimusaineistoa. **Systemaattinen kirjallisuuskatsaus** tuottaa aineiston lapsiperheille taloussosiaalityössä toteutetuista interventioista ja työmalleista niin kansainvälisesti kuin Suomessa. Kirjallisuuskatsaus toteutetaan tieteellisistä tietokannoista tarkoin kriteerein ja tiedonhaun prosessi dokumentoidaan. Analysoimme aineistoa sisällön analyysillä ja vastaamme kysymykseen siitä, mitä on lapsiperheiden kanssa tehtävä taloussosiaalityö? Millaisin välinein lapsiperheiden taloudellista käyttäytymistä, päätöksentekoa ja resilienssiä voidaan vahvistaa lapsiperhesosiaalityössä? Mitä tiedämme vaikuttavista työmalleista ja millaisia työvälineitä työskentelyyn on olemassa? **Kvantitatiivinen aineisto** kerätään interventioon osallistuvilta sosiaalityön asiakkailta. Kvantitatiivista aineistoa varten taloudenhallinnan vaikeuksia kokevat lapsiperheet satunnaistetaan interventio- ja kontrolliryhmiin, joihin kumpaankin osallistuu vähintään 57 perhettä. Asiakasperheiltä kerätään ennako-, loppu- ja 3 kk:n seurantamittaus talouskäyttäytymisen, taloudellisen päätöksenteon, talousasenteiden ja taloudellisen suunnittelun arviointiin kehitettyjen itsearviointimittareiden avulla (esim. Kalmi & Ruuskanen 2016; Kaiser & Menchoff 2017):

1. Taloudellinen käyttäytyminen: Perheen tulojen ja menojen seuranta menoryhmittäin kuukauden ajan ja niistä raportointi sekä kysymys: oletko maksanut perheen laskusi ajallaan edellisen kolme kuukauden aikana?
2. Taloudellinen päätöksenteko: Ennen kuin ostat jotain kallista, harkitsetko huolellisesti, onko sinulla varaa siihen?
3. Taloudellinen suunnittelu: Suunnitteletko perheesi rahankäyttöä säännöllisesti etukäteen?
4. Taloudellinen selviytymiskyky: Kuinka paljon perheelläsi on säästössä tällä hetkellä rahaa?
5. Taloudelliset asenteet: Haluatko elää vain tätä päivää, etkä huolehdi huomista?
6. Itsearviointi: Miten arvioit omaa kykyäsi hoitaa omaa talouttasi asteikolla 1 (huonosti) - 5 (erinomaisesti)?

Tutkimuskysymykset esirekisteröidään ennen aineiston käsittelyä Open Science Frameworkin tai vaikuttavuustutkimuksen suhteen esim. Trials-lehden kautta. Aineisto analysoidaan regressiomallintamalla, jossa intervention vaikuttavuutta ennustetaan interventioryhmään kuulumisen perusteella. Tutkimusaineistoa täydennetään **laadullisella haastatteluaineistolla**. Aineisto kerätään noin 10-15 interventioon osallistuvilta asiakkaalta. Haastattelussa kartoitetaan heidän kokemuksiaan interventiosta, työskentelyn koetuista vaikutuksista, kokemuksia siitä, kuinka

suhtautuminen taloudelliseen toimijuuteen omassa arjessa toteutuu sekä miten asiakkaat kehittäisivät interventiota. Osallistujat valitaan harkinnanvaraisesti niiden joukosta, jotka intervention toteutuksen yhteydessä antavat suostumuksen osallistua haastatteluun. Aineistoa analysoidaan käsitelähtöisen temaattisen analyysin keinoin.

Tutkimus toteutetaan yhteistyössä Turun yliopiston (sosiaalipolitiikan, sosiaalityön ja psykologian oppiaine sekä Invest lippulaivahanke), Jyväskylän yliopiston (Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, sosiaalityön oppiaine), Suomen Pankin talousosaamistoiminnon ja Itlan kanssa. Intervention suunnitteluun osallistuvat kunnat ja kolmannen sektorin toimijat Marttaliitto ja Takuusäätiö. Intervention ovat lupautuneet toteuttamaan ainakin Turku, Raisio, Salo ja Soite (Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystaloustyöryhmä).

Turun yliopisto vastaa hankkeen hallinnoinnista. Projekti kiinnittyy Turun yliopiston sosiaalityön oppiaineen vahvuusalueisiin, joita ovat esimerkiksi lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin sekä eriarvoisuuden tutkimus. Projekti on myös osa INVEST lippulaivaprojektia (<https://invest.utu.fi/>), jonka tavoitteena on hyvinvoinnin ja osaamisen kehittäminen sosiaalisten interventioiden avulla. Lippulaivahanke tarjoaa laadukkaan tutkimusympäristön, osaamista interventiotutkimuksesta, sekä tukee tutkimuksen toteuttamisesta ja yhteiskunnallista vaikuttamista.

2.3. Riskien arviointi ja vaihtoehtoinen toteutustapa

Tutkimukseen osallistumisesta ei ole arvioitu olevan tutkittaville erityistä haittaa ja osallistuminen on vapaaehtoista. Vaikuttavuustutkimuksessa kriittisenä kohtana sosiaalityössä on esitetty sosiaalisen toimintaympäristön monikerroksisuus ja sosiaalityön räätälöinnin perinne, joita ei ole helppo tavoittaa vaikuttavuustutkimusasetelmilla. Tämän vuoksi tutkimusasetelmassa huomioidaan näyttötiedon ohella myös asiakkaan odotukset ja arvot sekä ammattilaisten osaaminen ja ammattitaito. Lisäksi arvioidaan kriittisesti kansainvälisen ja muiden tieteenalojen vaikuttavuustiedon yleistettävyyttä ja siirrettävyyttä Suomen olosuhteisiin. Kulttuuristen ja yhteiskunnallisten seikkojen huomioimista edellytetään sosiaalityön tutkimukselta, minkä vuoksi on perusteltua tarkastella vaikuttavuutta eri osatekijöiden yhteydessä: intervention sisällön, sen toimeenpanijoiden ja heidän koulutuksensa, kohderyhmän piirteiden, seuranta-ajan ja tulostietojen yhteydessä. (Haverinen 2012, 78–79.)

Interventiotutkimusten riskinä on työntekijöiden ja asiakkaiden sitoutuminen interventio-ohjelman mukaiseen toteutukseen. Adherenssia pyritään vahvistamaan jokaisella tapaamisella käytettävien toimenpidelistauksen avulla sekä työntekijöiden oma-arviolla. Lisäksi tunnistetaan riski sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuudesta. Tutkimukseen osallistumista pidetään kuitenkin itsessään tekijänä, jolla voi olla sosiaalityöntekijöiden sitoutumista vahvistavia vaikutuksia. Työntekijöiden ammattitaitoon ja osaamiseen panostaminen nähdään tutkimuksen toteutuksessa tärkeänä aiheena.

3. Tutkimusryhmä ja yhteistyötahot

3.1. Tutkimushankkeessa työskentelevät henkilöt ja heidän keskeiset ansiot

Hankkeen tutkimusryhmä edustaa monitieteisyyttä (sosiaalityö, sosiaalipolitiikka, psykologia, kuluttajaekonomi, tilastotiede). Tutkimusryhmä koostuu asiantuntijoista, joiden taidot, kokemus, kansalliset ja kansainväliset verkostot luovat pohjan onnistuneelle projektin toteuttamiselle. Tutkijatiimillä on kokemusta yhteistyöstä ja heillä on yhteisiä julkaisuja.

Mia Hakovirta (VTT, dosentti) on projektin johtaja. Hän on väitellyt sosiaalityön oppiaineesta ja hänellä on sosiaalityöntekijän pätevyys. Hän toimii akatemiattutkijana Turun yliopiston sosiaalitieteiden laitoksella sekä Invest lippulaivahankkeessa. Hakovirralla on laaja kokemus lapsiperheiden toimeentulon, lapsiperheiden etuuksien ja köyhyyden tutkimuksesta. Hakovirralla on kokemusta kansallisten ja kansainvälisten akateemisten projektien johtamisesta, vahvoja näyttöjä kansainvälisestä tieteellisestä julkaisemisesta, laajat kansainväliset verkostot sekä laajasti yhteistyötä käytännön toimijoiden kanssa (järjestöyhteistyö) (ks. CV). **Anniina Kaittila** on valtiotieteiden tohtori sosiaalityön tieteenalalta. Hänen väitöskirjansa käsitteli rahakonflikteja ja

taloudellista väkivaltaa parisuhteissa. Hän työskentelee erikoistutkijana Turun yliopiston sosiaalityön oppiaineessa sekä erikoistutkija-sosiaalityöntekijänä TYKS:n lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian tutkimusyksikössä. Hän on julkaissut useita vertaisarvioituja tutkimuksia parisuhdeväkivaltaan ja parisuhteiden rahatalouteen liittyen. **Katri Viitasalo** on yhteiskuntatieteiden tohtori sosiaalityön tieteenalalta sekä laillistettu sosiaalityöntekijä. Väitöskirjassaan Viitasalo käsitteli toimintakykyteoriaa ja äitien taloudellisia toimintamahdollisuuksia sekä esitteli suomalaiselle sosiaalityön tiedeyhteisölle yhdysvaltalaisesta alkuperää olevan taloussosiaalityön lähestymistavan. Hän on toiminut taloussosiaalityön uranuurtajana Suomessa ja kouluttanut sosiaalityöntekijöitä aiheeseen liittyen. **Anu Raijas** (MMT, dosentti) työskentelee hetkellä Suomen Pankissa talousosaamisen neuvonantajana. Hän on tutkinut kulutuksen rakennetta ja kehitystä, lapsiperheiden ja pariskuntien taloudellista päätöksentekoa, perusturvan riittävyyttä, nuorten talousosaamista sekä ylivelkaantumista ja siitä selviytymistä. **Jarno Tuominen** viimeistelee väitöskirjaansa Turun yliopiston psykologian oppiaineessa. Hän on julkaissut useita vertaisarvioituja tieteellisiä julkaisuja ja on mukana monitieteisissä tutkimushankkeissa, joissa tutkitaan mm. taloudellista väkivaltaa. Hänellä on myös vahvaa osaamista interventiotutkimuksesta ja hän on osallistunut esimerkiksi Käypä hoito –suositusten näytönastekatsausten toteutukseen. Kliinisenä psykologina hän on työskennellyt erityisesti kriisi- ja traumatilanteita kohdanneiden henkilöiden kanssa.

3.2. Yhteistyötahot ja heidän keskeiset ansionsa hankkeen kannalta

Kotimaiset yhteistyökumppanit ovat Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö (Itla), Suomen Pankin talousosaamistoiminto, järjestöt (Marttaliitto ja Takuusäätiö), sosiaalialan osaamiskeskukset sekä interventiota toteuttavat kaupungit. **Itla** tukee lasten ja lapsiperheiden hyvinvointia ja yhdenvertaisuutta, ja järjestön tavoitteena on tuottaa välineitä, joilla edistetään lapsipolitiikkaa ja uudistetaan lasten ja perheiden palveluja. Itla ylläpitää Kasvun tukea, joka on varhaisen tuen päivittyvä tietolähde ammattilaisille lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Se sisältää arviointeja psykososiaalisista menetelmistä, joiden tavoitteena on parantaa lasten, nuorten ja vanhempien psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Kasvun tuki kokoa tutkimuskirjallisuuden ja kertoo menetelmien vaikuttavuudesta yleistajuisesti. Lisäksi Itla koordinoi Alueellista Oppimisverkostoa. Oppimisverkosto tukee sellaisten paikallisten toimintamallien rakentamista, jossa lapsiperheen sujuvaa arkea tuetaan laajalla toimijoiden yhteiseen päämäärään sitoutuneella yhteistyöllä, paikallisista tarpeista lähtien ja paikalliset yhteisöt toimintaan aktiivisesti osallistaen. Verkosto toimii alustana vertaisoppimiselle ja näin ollen tukee paikallista kehittämistä sekä kehittämistä oppimista. Taloussosiaalityön interventio toteutetaan yhdellä Itlan alueellisten oppimisverkostojen alueilla (Kokkola). Itlasta hankkeessa on mukana kehitysjohtaja *YTT Tiina Ristikari*, joka on tutkinut monipuolisesi lapsuuden olosuhteiden merkitystä myöhempään hyvinvointiin, ja erityisesti lapsiperheköyhyyttä, ja vastaa Alueellisen oppimisverkoston toiminnasta. *FT Mika Niemelä* työskentelee Oulun yliopistossa implementatio- ja interventiotutkimuksen työelämäprofessorina ja edistää erityisesti ns. collective impact (CI) suom. Yhteisövaikuttavuus– kehittämisen ja tutkimuksen yhteistyötä. *FM Marko Merikukka* ja *FM Marjo Kurki* kehittävät Itla:ssa [kasvuntuki.fi-sivustoa](http://kasvuntuki.fi), joka on ammattilaisille suunnattu tietopankki erilaisista lasten ja perheiden tukemiseen tarkoitetuista varhaisen vaiheen psykososiaalisista työmenetelmistä. He myös tutkivat työmenetelmien vaikuttavuutta. Itlan tiimi tuo hankkeelle vahvaa interventiotutkimuksen osaamista, ja he ovat mukana sekä intervention suunnittelussa että tulosten analyysissä ja raportoinnissa.

Suomen Pankin vuosien 2021-2023 strategian yhtenä painopisteenä on talousosaamisen edistäminen. Lisäksi Suomen Pankin rahamuseosta kehitetään talousosaamiskeskusta, jossa tavoitteena on parantaa yksittäisten ihmisten ja kotitalouksien talousosaamista ja erityisesti oman talouden hallintaa. Suomen Pankilla oli vuonna 2020 talousosaamishanke, jossa perustettiin talousosaamistoimijoiden verkosto. Suomen Pankin kautta voidaan välittää tietoa näille toimijoille ja sitä kautta saada uusia yhteistyömahdollisuuksia.

Järjestöistä **Marttaliitto ja Takuusäätiö** ovat jo pitkään tuottaneet matalan kynnyksen talousneuvontaa ratkaisukeskeisellä otteella. Marttaliiton toiminnassa talousasiat ovat tärkeä osa neuvontatyötä erityisesti lapsiperheille. Takuusäätiön talous- ja velkaneuvontapalvelujen painopiste on ongelmia ehkäisevässä ja selviytymistä tukevassa toiminnassa. Järjestöjen kokemuksia talousneuvonnasta hyödynnetään taloussosiaalityön työvälineiden kartoittamisessa ja kehittämisessä, käsikirjan tekemisessä sekä hankkeen tulosten popularisoinnissa (esim. yhteiset blogit ja lehtikirjoitukset).

Sosiaalialan osaamiskeskusten (Vasso ja SoNetBotnia) rooli on tukea sosiaalipalvelujen uudistamista ja edistää asiantuntijuuden vahvistumista alueilla. Osaamiskeskusten tehtävänä on tässä hankkeessa vahvistaa tutkittavan intervention implementointia ja kytkeytymistä kehittämisen alla olevaan palvelujärjestelmään, välittää ja juurruttaa tuotettua taloussosiaalityön tietoa käytännön sosiaalityöhön sekä järjestää sosiaalityöntekijöille koulutustilaisuuksia taloussosiaalityöstä yhdessä hankkeen tutkijoiden kanssa.

Hankkeelle perustetaan myös asiantuntijaryhmä, jonka tehtävänä on toimia hanketiimin tukena koko hankkeen ajan. Asiantuntijaryhmän tehtäviä ovat intervention suunnitteluun osallistuminen ja sen toteutuksen seuranta sekä tutkimuksen laadun ja eettisyyden arviointi.

Kansainvälinen yhteistyö: Taloussosiaalityö on erityisesti USA:ssa ja Aasiassa kehitetty talous- ja toimeentulokysymysten tarkasteluun kohdistuva sosiaalityön orientaatio. Olemme mukana kansainvälisessä verkostossa, joka kehittää taloussosiaalityön opetusta ja tutkimusta eri maissa. Professori **Margaret Sherraden** työskentelee sosiaalityön professorina University of Missouri—St. Louis yliopistossa USA:ssa. Hän on tutkinut ja kirjoittanut aiheesta 1990-luvun loppupuolelta alkaen ja julkaissut laajasti sekä teoreettisia että empiirisiä tutkimuksia, jotka käsittelevät taloudellista hyvinvointia, osallisuutta sekä taloudellista voimaantumista sekä sen vahvistamista sosiaalityössä. **Jin Huang** on professori School of Social Work, College for Public Health and Social Justice St Louis yliopistossa, USA:ssa. Hän on kehittänyt taloussosiaalityön opetusta ja tutkimusta Aasiassa. Hän julkaisunsa keskittyvät taloussosiaalityöhön ja sosiaaliseen kehitykseen, taloudelliseen toimintakykyyn sekä lapsiperheiden palveluihin. Professorit Sherraden ja Huang ovat lupautuneet tarvittaessa auttamaan intervention suunnittelussa. He ylläpitävät taloussosiaalityön tutkimuksen verkostoa, joka kokoontuu säännöllisesti The Society for Social Work and Research (SSWR) konferenssissa. ‘Financial Capability and Asset Building’ työryhmä kokoaa yhteen taloussosiaalityön ja henkilökohtaisen rahatalouden vahvistamisen tutkijoita. Verkosto tarjoaa mahdollisuuden esitellä hankkeen tuloksia ja käsikirjoituksia kansainvälisessä konferenssissa sekä saada vertaispalautetta taloussosiaalityön keskeisiltä asiantuntijoilta.

4. Vastuullinen tiede

4.1. Tutkimuseettiset kysymykset

Taloussosiaalityön orientaatioissa edistetään yksilökohtaisen talouskäyttäytymisen ja talousosaamisen vahvistamisen rinnalla parempia elinolosuhteita ja vahvistetaan toimintaympäristöä sekä sen tarjoamia toimintamahdollisuuksia osana rakenteellisia ja institutionaalisia olosuhteita (Delavega & Cordero 2019). Eettisesti kestävä taloussosiaalityö tarkoittaa tässä vahvaa sitoutumista uudistuvien sosiaalipalvelujen kehittämiseen tutkimustiedon avulla sekä taloussosiaalityön tuntemuksen lisäämistä sosiaalialalla ja -palveluissa. Tämä edellyttää osaltaan laajemman yhteiskunnallisen ja taloudellispoliittisen ymmärryksen vahvistamista sosiaalityössä sekä samalla sen harhaanjohtavan näkemyksen kumoamista, että ihmisten toimeentulon ongelmat ratkeaisivat pelkän yksilökohtaisen taloudenhallinnan vahvistamisella tai yksilöiden paremmalla talousosaamisella (Delavega & Cordero 2019, 86). Heikkoon asemaan joutuneiden ihmisten syyllistämisen sijaan toimitaan sen puolesta, että tutkimukseen perustuvilla menetelmillä voidaan kehittää heille tarjottavaa palvelua sekä vaikuttaa elinolosuhteiden parantamiseen.

Tutkimuksessa noudatetaan tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja (rehellisyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä

tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa). Tutkimukselle haetaan Turun yliopiston ihmistieteiden eettisen toimikunnan ennakoarviointi, joka varmistaa sen, että, tutkimukseen osallistumisen edut ja riskit on arvioitu myös eettisestä näkökulmasta. Lisäksi haemme tutkimusluvan jokaisesta kaupungista kaupungin omien käytäntöjen mukaisesti. Kaikilla tutkimusryhmän aineistojen parissa työskentelevillä jäsenillä on tarvittavat käyttöluvat aineistoihin ja noudatamme tiedontuottajien ja tietosuojakäytäntöjen eettisiä ohjeistuksia. Tutkimuksessa noudatetaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita hyvästä tieteellisestä käytännöstä, mikä tarkoittaa sitä, että tutkimukseen sovelletaan tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Tutkimuksen tuloksia julkaistaessa toteutetaan tieteellisen tiedon luonteeseen kuuluvaa avoimuutta ja vastuullista tiedeviestintää. Lisäksi tutkimuksen alussa määritellään ja kirjataan tutkimusryhmän jäsenten asema, oikeudet ja velvollisuudet sekä tulosten omistajuuteen liittyvät kysymykset.

Tutkimus toteutetaan siten, että siitä ei aiheudu osanottajille riskejä tai haittoja. Käytännössä eettistä harkintakykyä tarvitaan asiakkaiden anonymiteetin säilyttämisessä sekä suostumusten ja vastausten hankkimisessa. Tutkittavien suoja liittyy kysymyksiin tutkimusmateriaalin käsittelystä, säilyttämisestä ja tutkimuksen raportoinnista. Kaikki tutkimuksessa saadut tiedot pidetään ehdottoman luottamuksellisina ja kaikki aineistoa käsittelevät tutkijat kirjoittavat vaitiolositoumuksen. Osallistujien tunnistetiedot poistetaan ennen aineiston säilyttämistä. Huolehdimme myös siitä, että asiakas on tietoinen oikeuksistaan ja voi kieltäytyä osallistumasta sekä antamasta vastauksia niin halutessaan.

Koe- ja kontrolliryhmiin liittyvää eettistä harkintaa on tutkimuksen suunnitteluvaiheessa käytetty myös siinä, kuinka kontrolliryhmän asema tutkimuksessa nähdään. Ongelmaksi tunnustetaan se, jos kontrolliryhmä jää vaille tutkimuksen kehittämää interventiota. Hankkeessa on päädytty siihen, että tutkimuksen päätyttyä tullaan myös kontrolliryhmälle tarjoamaan mahdollisuus saada interventio.

4.2. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Yhteiskunnallisella tasolla tasa-arvoon pyritään luomalla pienituloisille perheille mahdollisuuksia toimia ja olla osallisina yhteiskunnassa. Hankkeessa korostetaan myös yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa: ketään ei syrjitä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

4.3. Avoin tiede

Toteutamme hankkeessa avointa tiedettä niin, että tieteellisestä tietoa ja tutkimuksen tuotoksia jaetaan koko tutkimusprosessin ajan aineistoista menetelmiin ja julkaisuihin. Pyrimme julkaisemaan open access -periaatteella toimivissa lehdissä ja julkaisukuluihin on budjetoitu open access -maksuja. Kustantajan luvalla rinnakkaisjulkaisemme tuotokset yliopiston arkistossa. Tallennamme myös elektronisen version julkaisuista ennen julkaisua SocArXiv:iin tai PsyArXiv:iin. Interventiotutkimus esirekisteröidään hyvien tieteellisten käytäntöjen mukaan, joko Trials-julkaisuna tai Open Science Framework –alustalle. Anonyymi numeerinen aineisto, käytetyt analyysiskriptit sekä aineistonkeruun kuvaus ladataan Open Science Framework -sivustolle avoimen tieteen periaatteiden mukaisesti julkaisun yhteydessä.

Hankkeessa kerätään aineisto interventioon osallistuvilta sosiaalityön asiakkailta. Aineisto on Turun yliopiston omistuksessa ja hallinnassa. Aineiston käyttöluvan myöntäminen tapahtuu normaalin lupaprosessin kautta. Yksittäiset henkilöt eivät ole tunnistettavissa analyyseistä. Arkaluontoista materiaalia ei siirrellä avoimien datayhteyksien kautta. Aineistot säilytetään Turun yliopiston palvelimella suojatussa hakemistossa, jonne pääsy on vain käyttöluvan saaneilla henkilöillä. Aineiston käyttöoikeus on hankkeen tutkijoiden ja käyttöluvan saaneilla tutkijoilla. Avointa tiedettä toteutetaan julkaisemalla ja viestimällä tutkimustuloksista laajemmalle yleisölle erilaisten blogien ja podcastien muodossa. Tuloksia esitellään myös hankkeen loppuseminaarissa.

4.4. Kestävän kehityksen tavoitteet

Sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä kehitys päämääränä on edistää ihmisten tervettä ja itseään toteuttavaa elämää sekä elämänlaadun parantamista pidemmällä aikavälillä. Sosiaalisen kestävyuden edellytyksiä ovat esimerkiksi riittävä toimeentulo ja yksilön mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä. Hanke tukee sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä kannustamalla ja tukemalla sosiaalityön asiakkaiden omaehtoista selviytymistä, tietoisuutta omista oikeuksistaan, osallistumismahdollisuuksien edistämistä, jotka pidemmällä aikavälillä voivat ehkäistä syrjäytymistä. Tutkimushanke pyrkii kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamiseen myös edistämällä tutkittuun tietoon perustuvien sosiaalityön työmenetelmien kehittämistä

5. Yhteiskunnalliset vaikutukset ja vaikuttavuus

5.1. Vaikutukset ja vaikuttavuus tiedeyhteisön ulkopuolella

Tutkimuksen tavoite on tuottaa tietoa ja työvälineitä taloudellisen kyvykkyyden vahvistamiseen lapsiperheiden parissa tehtävässä sosiaalityössä. Lapsiperheiden kohtaamat talouteen liittyvät ongelmat ovat moninaisia ja jäävät helposti huomioimatta auttamistyössä. Perheiden taloudellisiin ongelmiin on hyvä reagoida, koska niiden on todettu vaikuttavan niin lasten kuin aikuistenkin hyvinvointiin. Talousahdinko voi myös itsessään estää monella tavalla perheelle tarjottavan muun tuen vastaanottamista tai kykyä työstää esim. vanhemmuuden ongelmia. Interventio kohdistuu sosiaalityön asiakkaana oleville lapsiperheille, joille tarjotaan Sosiaalihuoltolain mukaista palvelua. Tukemalla taloudenhallintaa pyritään vahvistamaan perheiden arkista elämänhallintaa ja sen myötä valmiuksia ottaa vastaan apua elämäntilanteen ongelmien ratkaisemiseksi. Tämän osalta intervention yhtenä epäsuorana pyrkimyksenä on ennaltaehkäistä lastensuojelun tarvetta.

Taloudellisen kyvykkyyden vahvistaminen pienituloisten kotitalouksien parissa edellyttää sekä talousosaamisen vahvistamista että taloudellista inklusiota. Tiedon saaminen, koulutukset ja saatu neuvonta voivat vahvistaa ihmisten tietoja ja taitoja taloudesta. Taloussosiaalityössä varmistetaan pienituloisten perheiden pääsy tarvitsemiensa palvelujen pariin. Pienituloiset ja taloudellisesti haavoittuvaan asemaan joutuneet kotitaloudet eivät onnistu yksin vaikuttamaan palvelujen tai palvelujärjestelmän epäkohtien ja puutteiden korjaamiseen. Rinnalla tarvitaan rakenteellista vaikuttamista.

Hanke kehittää myös uusia sosiaalityön työvälineitä, joissa huomioidaan lapsiperheiden taloudellinen kuormitus ja rahavaikeudet osana auttamistyötä, mutta myös käytäntöä palveleva manuaali taloussosiaalityön interventiosta. Manuaali edistää yhdenmukaisten toimintamallien vahvistumista lapsiperheiden parissa tehtävässä taloussosiaalityössä. Lisäksi hankkeella vahvistetaan sosiaalityöntekijöiden tietoisuutta ja ymmärrystä taloudellisen kyvykkyyden merkityksestä ja moniulotteisuudesta ihmisten arjessa.

6. Lähteet

- Archuleta, K. L., Mielitz, K. S., Jayne, D. & Le, V. (2019) Financial Goal Setting, Financial Anxiety, and Solution-Focused Financial Therapy (SFFT): A Quasi-experimental Outcome Study. *Contemporary Family Therapy*, 42(1), 68–76.
- Archuleta, K., Burr, E., Bell Carlson, M., Ingram, J., Irwin Kruger, L., Grable, J., & Ford, M. (2015) Solution Focused Financial Therapy: A Brief Report of a Pilot Study. *Journal of Financial Therapy*, 6(1), 1–16.
- Asiakastieto (2020) *Joka kymmenennellä miehellä on maksuhäiriö*. Tiedote 08.10.2020. <https://www.asiakastieto.fi/web/fi/asiakastieto-media/uutiset/joka-kymmenennella-miehella-on-maksuhairio.html>
- Atkinson, A & Messy, F (2012) *Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study*, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15, OECD Publishing, Paris.
- Birkenmaier, J. & Curley, J. (2009) Financial Credit: Social work's role in empowering low-income families. *Journal of Community Practice*, 17(3), 251–268.
- Blomgren, J, Maunula, N & Hiilamo, H (2014) Sairastuttaako velka? 15 vuoden seurantatutkimus pitkäaikaisesti ylivelkaantuneista. *Yhteiskuntapolitiikka*, 79(3), 245–263.
- Britt, S. L., Archuleta, K. L., & Klontz, B. T. (2015) Theories, models, and integration in financial therapy. In B. T. Klontz, S. L. Britt, & K. L. Archuleta (toim.) *Financial Therapy: Theory, research, & practice*. New York: Springer, 15–22.
- Consumer Financial Protection Bureau (2015) *Financial Well-Being: The Goal of Financial Education*. Iowa City, IA: Consumer Financial Protection Bureau, Report. http://files.consumerfinance.gov/f/201501_cfpb_report_financial-well-being.pdf
- Ford, M. R., Baptist, J. A., & Archuleta, K. L. (2011) A theoretical approach to financial therapy: The development of the Ford Financial Empowerment Model. *Journal of Financial Therapy*, 2(2), 20–40.
- Delavega, E. & Cordero, K. R (2019) The Ethics of Financial Social Work. *Journal of Social Work Values & Ethics*, 16, 81–91.
- HO (2019) *Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 2019*. Osallistuva ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Saatavilla: <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma>
- Haverinen, R. (2012) Vaikuttavuus ja näyttö tavoitteena sekä sosiaalityön asiakastyön tutkimuksen kohteena. Teoksessa A. Pohjola, T. Kemppainen & S. Väyrynen (toim.) *Sosiaalityön vaikuttavuus*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 65–88.
- International Federation of Social Workers [IFSW] (2018) Global social work statement of ethical principles. <https://www.ifsw.org/global-social-work-statement-of-ethical-principles/> Luettu 29.10.2020.
- Johnson, E & Sherraden, M (2007) From financial literacy to financial capability among youth. *The Journal of Sociology & Social Welfare* 34(3), 119–146.
- Kaiser, T & Menkhoff, L (2017) Does Financial Education Impact Financial Literacy and Financial Behavior, and If So, When?, *The World Bank Economic Review*, 31(3), 611–630.
- Kaaitila, A (2017) *Rahakonfliktit ja taloudellinen väkivalta parisuhteissa*. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C, Scripta lingua Fennica edita: 434.
- Kallio, J & Hakovirta, M (toim) (2020) *Lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus*. Tampere: Vastapaino.
- Kalmi, P & Ruuskanen, O-P (2016) Suomalaiset pärjäävät taloudellisessa tietämyksessä ja käyttäytymisessä hyvin suhteessa muihin maihin. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 112, 6–18.
- Karjalainen, P (2012) Realistinen arviointi kuntouttavan sosiaalityön vaikuttavuudesta. Teoksessa A. Pohjola, T. Kemppainen & S. Väyrynen (toim.) *Sosiaalityön vaikuttavuus*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 162–198.
- Kaste-ohjelma (2012) . Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kemppainen, T, Kostamo-Pääkkö, K, Niskala, A, Ojaniemi, P & Vesterinen, K (2010) *Sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin ensiaskeleet Lapista. Tutkimus sosiaalitoimistojen työn vaikuttavuudesta*. Lapin sosiaalityön kehittämisyksikkö. Julkaisuja 32. Rovaniemi: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.
- Klontz, B. T., Britt, S. L., & Archuleta, K. L. (2015) *Financial Therapy. Theory, Research, and Practice*. Heidelberg:Springer.
- Koivisto, J & Haverinen, R (2006) Systemaattiset tutkimuskatsaukset vaikuttavuuden arvioinnin välineenä sosiaalialalla. *Hallinnon tutkimus* 25(3), 118-126.

Korpela, T., Heinonen, H., Laatu, M., Raittila, S. & Ylikännö, M. (2020) *Ojista allikkoon? Toimeentulotuki uudistuksen ensi metrit*. Helsinki: Kela.

Laihia, T. (2020) Mitä leipäjonot kertovat lapsiperheiden huono-osaisuudesta. Teoksessa J. Kallio & M. Hakovirta (toim.) *Lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus*. Tampere: Vastapaino.

Lindberg, M., Nygård, M., Nyqvist, F. & Hakovirta, M. (2020) Financial stress and subjective wellbeing among children – Evidence from Finland. *Child Indicators Research* (first online).

Kestilä, L. ym. (2021) Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen: Asiantuntija-arvio, kevät 2021. THL.

Lusardi, A. & Mitchell, O. (2007) Financial Literacy and Retirement Preparedness: Evidence and Implications for Financial Education. *Business Economics* 42(1), 35–44.

Nussbaum, M (2011) *Creating Capabilities. The Human Development Approach*. Harvard University Press.

Orthner, D.K., Jones-Sanpei, H. & Williamson, S. (2004), The Resilience and Strengths of Low-Income Families. *Family Relations*, 53, 159-167.

Paananen, R., Ristikari, T., Merikukka, M., Rämö, A. & Gissler, M. (2012) *Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987-tutkimusaineiston valossa*. Raportti 52. Helsinki: THL.

Paasio, P (2014) *Näyttöön perustuva sosiaalityön käytäntö – järjestelmällinen katsaus vuosina 2010–2012 julkaistuista tutkimuksista*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.

Peura-Kapanen, L. & Lehtinen, A-R. (2011) *Nuorten taloudellinen osaaminen - määrittelyä, toimijoita, materiaaleja*. Julkaisuja 3/2011. Kuluttajatutkimuskeskus, Helsinki.

Raijas, A. (2008) *Arjen hyvinvointi ja mahdollisuudet sen mittaamiseen*. Työselosteita ja esitelmiä 110/2008. Kuluttajatutkimuskeskus, Helsinki.

Remund, D. (2010) Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy. *Journal of Consumer Affairs* 44, 276–295.

Saikkonen, P, Blomgren, S, Karjalainen, P & Kivipelto, M (2015) *Poistaako sosiaalityö huono-osaisuutta?* 169. Raportti 4/2016. Tutkimuksia 89. Helsinki: Kunnallisan kehittämssäätiö.

Salagnac, F., Marjolin, A., Reeve, R. et al. Conceptualizing and Measuring Financial Resilience: A Multidimensional Framework. *Social Indicator Research* 145, 17–38.

Salmi, M. (2020) Lapsiperheiden köyhyys pitää yllä köyhyyden kierrettä. Teoksessa J. Kallio & M. Hakovirta (toim.) *Lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus*. Tampere: Vastapaino.

Salmi, M. & Kestilä L. (2019) *Toimeentulokokemukset ja hyvinvoinnin erot alakoululaisten perheissä*. Tuloksia Kouluterveyskyselyn 2017 vanhempien aineistosta. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpäpaperi 22/2019.

Sen, A (1992) *Inequality Reexamined*. Harvard University Press.

Shelton, V.M, Smith, T.E. & Panisch, L.S. (2019) Financial therapy with groups: A case of the five-step model. *Journal of Financial Counseling and Planning* 30(1), 18–26.

Sherraden, M. (2010) *Financial capability: what is it and how can it be created?* University of Missouri. St. Louis center for social development. CSD working papers, No. 10–17.

Sherraden, M. & Huang, J. (2019) Financial Social Work. *Encyclopedia of Social Work*.

Smith, T. E., Nelson, R. J., Richards, K. V., & Shelton, V. M. (2012) *Financial therapy: 5 steps to financial freedom*. Southeastern Professional Books: Tallahassee.

SVT (Suomen virallinen tilasto (2019) Velkaantumistilasto [verkkojulkaisu]. 3 Lapsiperheet usein asuntovelkaisia . Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 6.11.2020]. http://www.stat.fi/til/velk/2019/velk_2019_2020-06-18_kat_003_fi.html

SVT (Suomen virallinen tilasto (2020) Elinolotilasto [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 6.11.2020]. <http://www.stat.fi/til/eot/tau.html>

Suomen Pankki (2021) Ehdotus Suomen talousosaamisen edistämisen kansalliseksi strategiaksi. Suomen Pankin yleistajuiset selvitykset A:124. [Ehdotus Suomen talousosaamisen edistämisen kansalliseksi strategiaksi \(helsinki.fi\)](https://www.suomenpankki.fi/til/eot/tau.html)

Takuusäätiö (2020) Tiedote: Lomautusten vaihtuminen irtisanomisiksi näkyy jo Takuusäätiön velkaneuvonnassa. <https://www.takuusaatio.fi/tiedote-lomautusten-vaihtuminen-irtisanomisiksi-nakyy-jo-takuusaation-velkaneuvonnassa>

TIEKARTTA 2030 Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys (2019) Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:41.

Tiili, A., Paasivirta, A., Kuokkanen, J., Eriksson, P. & Nelimarkka, S. (2020). *Koronan vaikutukset lastensuojeluun*. Tutkimuksesta tiiviisti 34/2020. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

- Toikka, E. & Haanpää, L. (2020) Vanhempien huono-osaisuuden yhteys lapsen subjektiiviseen hyvinvointiin. Teoksessa J. Kallio & M. Hakovirta (toim.) *Lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus*. Tampere: Vastapaino.
- Twisk, J., Bosman, L., Hoekstra, T., Rijnhart, J., Welten, M., & Heymans, M. (2018) Different ways to estimate treatment effects in randomised controlled trials. *Contemporary Clinical Trials Communications*, 10, 80–85.
- Valtioneuvosto (2020) Lasten ja nuorten hyvinvointi koronakriisin jälkihoidossa. Lapsistrategian koronatyöryhmän raportti lapsen oikeuksien toteutumisesta (Valtioneuvoston julkaisuja 2020:21).
- Viitasalo, K. (2018) *Äitien pyrkimykset ja toimintamahdollisuuksien valikko: Käsitteellinen tutkimus äitien taloudellisista toimintamahdollisuuksista*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Viitasalo, K. (2021) Taloudellisen kyvykkyyden vahvistaminen ja mekanismit sosiaalityössä. Teoksessa A-L Matthies, K. Turtiainen & A-R Svenlin (toim.) *Tietoon perustuva aikuissosiaalityö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Westman, R., Haverinen, R., Ristikartano, V., Koivisto, J. & Malmivaara, A. (2005) *Perheinterventioiden vaikuttavuus. Järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus*. FinSoc Arviointiraportteja 5. Helsinki: Stakes.
- Wilska T-A, Nyrhinen J, Tuominen J, Šilinskas G, Rantala E (2020) *Kulutus koronan aikaan - ja sen jälkeen. Tutkimus COVID-19-epidemian rajoitustoimien vaikutuksesta kuluttajien käyttäytymiseen, taloudelliseen toimintaan ja hyvinvointiin*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Xu, Z & Kalbfleisch, J. D (2010) Propensity score matching in randomized clinical trials. *Biometrics*, 66(3), 813–823.